

2. Державний архів Кіровоградської області (далі – ДАКО). – Ф. 18, Єлисаветградська міська дума, оп. 1, спр. 510. Розкладкова відомість податку з нерухомого майна на 1865 рік, на 132 аркушах.
3. ДАКО. – Ф. 78, Єлисаветградська міська дума, оп. 13, спр. 4. Розкладкова відомість податку з нерухомого майна в місті Єлисаветград, Херсонської губернії, 1875 рік, на 134 арк.
4. ДАКО. – Ф. 78, Єлисаветградська міська управа оп. 13, спр. 5, Розкладкові відомості податку з нерухомості в місті Єлисаветград, Херсонської губернії, 1874 р., на 153 арк.
5. ДАКО. – Ф. 78, оп. 13, спр. 7, Протоколи засідань комітетів по збиранню добровільних пожертвувань на користь постраждалих євреїв від погрому в місті Єлисаветграді (20 квітня 1881 – 2 травня 1882), на 23 аркушах.
6. ДАКО. – Ф. 78, оп. 13, спр. 8, Клопотання бідних євреїв, ухвали комітету допомоги бідним євреям про надання їм допомоги (16 травня 1881–25 січня 1883), на 88 арк.
7. Доклад Херсонской губернской земской управы Херсонскому губернскому земскому собранию очередной сессии 1881 года, 16-го октября 1881 года. // Труды губернских комиссий по еврейскому вопросу. Часть вторая. Губернии: Харьковская, Екатеринославская, Киевская, Таврическая, Вольнская, Бессарабская, Полтавская, Херсонская, с Одесским градоначальством и Подольская. – Спб., 1884. – паг. 1. – С. 1178–1202.
8. **Лозинский С. Г.** Социальные корни антисемитизма в средние века и в новое время / С. Г. Лозинский. – М., 1929.
9. Раскладка Высочайше утвержденной суммы налога с недвижимых имуществ Херсонской губернии между городами, местечками и посадами / Без автора // Херсонские губернские ведомости. – 1868. – 18 марта. – С. 36.
10. Російський державний історичний архів (Санкт-Петербург). – Ф. 821, Департамент духовних справ іноземних віросповідань, оп. 9, спр. 125, Переписка у справі антиєврейських заворушень, що були в Одеському генерал-губернаторстві, 1881 р, на 656 арк.
11. Persecution of the Jews of Russia 1881. Reprinted from the «Times», with Map and Appendix. – Lnd., 1882.
12. Yelisavetgrad (Elisabethgrad) // Jewish Encyclopedia; a descriptive record of the history, religion, literature and customs of the Jewish people from the earliest times to the present day / Prepared under the direction at Cyrus Adler (and others). Isidore Singer, Managing editor. – N.Y., 1901–1906. – Vol. 12. – P. 592.

Надійшла до редколегії 02.07.2009

УДК 343. 22(091)(477)«18»

Е. В. Долецький

Кримський гуманітарний університет (м. Ялта)

ЗЛОЧИННІСТЬ У ТАВРІЙСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст. (аналіз даних кримінальної статистики)

З позицій повсякденної історії проаналізовано злочинне середовище Таврійської губернії ХІХ ст., а також зміст понять «злочинність» і «злочин» у той час. Розглянуто становий, віковий, статевий, національний, кримінально-правовий зрізи злочинності. Досліджено динаміка і характер злочинності Таврійської губернії ХІХ ст., причини і чинники її змін.

Ключові слова: злочинність, злочин, злочинне середовище, об'єкт злочину, станова статистика, становий зріз злочинності, віковий аналіз злочинності, національний склад злочинності, статевий склад злочинності, динаміка злочинності.

С позиций повседневной истории проанализирована преступная среда Таврической губернии ХІХ в., а также содержание понятий «преступность» и «преступ-

ление» в то время. Рассмотрены сословный, возрастной, половой, национальный, уголовно-правовой срезы преступности. Исследованы динамика и характер преступности Таврической губернии XIX в., причины и факторы ее изменений.

Ключевые слова: преступность, преступление, преступная среда, объект преступления, сословная статистика, сословный срез преступности, возрастной анализ преступности, национальный состав преступности, половой состав преступности, динамика преступности.

The criminal environment analysis of the Tavrick province in XIX century is given in this article. Also there is a class, age-dependent, national, cuts of criminality. A very important part of the article devoted to criminal dynamics and character of the Tavrick province in XIX century, and main reasons of their changes.

Key words: criminality, crime, criminal environment, object of crime, class statistics, class cut of criminality, age-dependent analysis of criminality, national composition of criminality, sexual composition of criminality, crime wave.

Боротьба із злочинністю завжди була одним з найактуальніших завдань будь-якої держави. Незалежно від політичного режиму, форми правління, історичного періоду кримінальні злочини завжди мали місце у сфері суспільних відносин. За статистикою нині в Україні щороку здійснюється понад 40 тис. злочинів і всі зусилля держави є недостатніми для ефективної боротьби із злочинністю. Автономна Республіка Крим посідає шосте місце в Україні за рівнем злочинності. Боротьбі із злочинністю може допомогти величезний досвід, накопичений Російською імперією.

Для влади Російської імперії завжди головним завданням був контроль суспільних відносин і попередження злочинності. Але держава на своїх околицях не завжди справлялася з цим завданням. Таврійська губернія як звичайна периферія мала свої особливості у відносинах злочинного світу і держави. Дослідження цієї специфіки місцевої злочинності добре характеризує особливості історичної епохи, а злочинність, як ніщо інше, дуже чітко доповнює картину повсякденного життя і побуту людей таврійських міст того часу, розкриваючи проблеми суспільства, що частіше не лежали на поверхні та з різних причин не висвітлювалися історичними сучасниками.

Але, на жаль, ця тема недостатньо вивчена в історико-правових дослідженнях. Це пояснюється складністю теми, величезним обсягом інформації, а також недостатнім вивченням історичних джерел. Обмежує змістовність досліджень і практичне ігнорування в історичних дослідженнях узагальненої кримінальної статистики XIX ст.

Окремі аспекти злочинного середовища Таврійської губернії вивчали історики та кримські краєзнавці в суміжних дослідженнях. Серед авторів, які займалися цими проблемами, доцільно назвати А. В. Ветрова [1], А. М. Вікторова [2], П. І. Гарчева [3], А. І. Гурова [4], К. В. Колонтаєва [15], В. І. Корольова [16], І. І. Полякова [23], А. Чалова [34].

Актуальність даного дослідження обумовлена: по-перше, браком наукових мікроісторичних досліджень із цієї проблематики; по-друге, важливим значенням досліджень злочинного середовища для регіональної та повсякденної історії міст Таврійської губернії XIX ст.; по-третє, своєрідним зв'язком між проблемами боротьби із злочинністю в Таврійській губернії і сучасному Криму.

Метою даного дослідження є спроба відновлення якнайповнішої картини кримінального середовища Таврійської губернії XIX ст., а також з'ясування чинників, що впливали на падіння і зростання динаміки злочинності Таврійської губернії XIX ст.

Джерельну базу дослідження склали документи фондів Державного архіву Автономної Республіки Крим, зокрема фондів Таврійського губернського про-

курора [5], Таврійської губернської палати цивільного суду [6], Таврійської губернської палати карного суду [7], Таврійської губернської палати цивільного та карного суду [8], Євпаторійського повітового суду [9], Канцелярії Таврійського губернатора [10], Таврійського губернського правління [11], Мирowego судді 3-ї дільниці Євпаторійського судово-мирового округу [13], Мирowego судді 2-ї дільниці Євпаторійського судово-мирового округу [14], Євпаторійського тюремного замку [12].

Цінну інформацію щодо кримінального стану в Криму містять «Обзоры о состоянии Таврической губернии» за 1897, 1899, 1900, 1902–1904 рр. [17–22]. Не менш важлива статистична інформація щодо злочинності Таврійської губернії міститься в «Приложениях к всеподданнейшим обзорам о состоянии Таврической губернии» за 1884–1890, 1892–1896 рр. [24–33].

Статистика у дослідженнях злочинності Таврійської губернії XIX ст. є одним з найінформативніших джерел історичного пізнання, бо дає змогу використовувати сучасні методики, зокрема, математичний аналіз. Використання математичних методів більш детально розкриває картину злочинного середовища у таврійському регіоні XIX ст.: дає змогу виділити найбільш агресивні у правопорушеннях стани суспільства, найбільш схильні до злочинності національності, простежити масштаби такого особливого явища як жіноча злочинність, проаналізувати динаміку злочинності в цілому по Таврійській губернії і виокремити причини та фактори, що впливали на злочинне середовище того часу.

Одним з найважливіших показників кримінальної статистики є *становая статистика*, яка відображає категорії суспільства, що найчастіше переступали межу закону в Таврійській губернії XIX ст. Такі дані дозволяють дійти висновків стосовно мотивів злочинів, можливо навіть з'ясувати, чого саме не вистачало в житті правопорушників. Не таємниця, що найчастіше головною причиною більшості злочинів є недостатній рівень життя правопорушника, що нерідко виливається у відчайдушну спробу здобути у протизаконний спосіб додаткові джерела доходу.

Щоб відобразити рівень життя представників будь-якого соціального стану, в історичних дослідженнях використовують метод складання уявного споживчого кошика відповідного часу. При всіх позитивних властивостях цього підходу йому не бракує недоліків, зокрема, суттєвого усереднювання та неможливості врахування усіх елементів споживчого кошика. У такій ситуації доцільним є використання станової статистики злочинності, що дає можливість в іншій площині проаналізувати загальний рівень добробуту тієї чи іншої соціальної верстви.

Для дослідження *станового зрізу злочинності* по Таврійській губернії з 1884 по 1904 рр. попередньо всі стани розподілимо на три групи. До першої групи входили дворяни та купецтво. Динаміка злочинності для цієї соціальної категорії була особливою: її рівень майже не змінювався протягом 1884 – 1888 рр. (у середньому 250–260 злочинів на рік), але від 1888 р. до 1896 р. – стрімко зріс до показників 850–900 випадків на рік. Надалі зареєстрований короткотерміновий спад злочинної активності до рівня 250 випадків на рік. Але згодом загальний рівень майже удвічі перевищував показники 1884 р., зокрема в 1903–1904 рр. налічував 400–450 випадків злочинної діяльності [17–22; 24–33]. Для цієї групи були характерні такі злочини: у дворян – порушення громадського порядку, бійки, пияцтво, неповага до чиновників і образа їх при виконанні службових обов'язків, іноді крадіжки, зрідка вбивства; у купецтва – порушення правил продажу напоїв та тютюну, незаконне придбання торгових ліцензій, порушення порядку сплати або й несплата сум по казенних відомствах (будівельні, транспортні і т. ін.), порушення пожежних статутів, паспортного режиму, іноді злочини проти чужої власності (незаконне привласнення чужої власності і крадіжки), порушення монетних і торгових статутів, зрідка вбивства.

Друга група була наймасовішою і складалася з селян і міщан, при цьому міське населення вирізнялося найбільшою агресивністю й активністю. Динаміка рівня злочинності цієї групи невпинно підвищувалася від 1884 до 1904 р.: у 1884 р. міщани і селянство скоїли близько 3500 злочинів, протягом 1885–1887 рр. – 8000 випадків, у 1893–1895 – 10–12 тис., 1896–1899 – 13–15 тис. Досягнула свого злочинного апогею ця група напередодні революції 1905–1907 рр. – понад 22 тис. випадків на рік [17–22; 24–33].

У цій групі зареєстровано всі види злочинів, які загалом передбачало російське законодавство на той час. Але при цьому, міщани здійснювали більше вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, тоді як селяни вдавалися переважно до крадіжок і грабежів. Аналіз даних кримінальної статистики дозволяє дійти висновку, що жителі міст, а саме: робітники, дрібні торговці, волоцюги та біднота, були найагресивнішими в термінах кримінального закону верствами міського суспільства, оскільки скоювали найбільш жорстокі злочини.

Третя група об'єднувала військовослужбовців та «інші» стани (служителі церкви, чиновники, інваліди, волоцюги тощо). Особливість цієї групи була в безпосередній залежності її елементів від державного апарату, що зумовило цікаву динаміку її рівня злочинності. Протягом 1884–1895 рр. показники коливаються від 500 до 700 злочинів на рік. Але в період 1896–1899 рр. кількість інцидентів у цій групі стрімко зросла у зв'язку із протекціоністськими реформами держави і сягали вже 3,5–4 тис. злочинів. Після 1899 р. кримінальний рівень стрімко спадав, сягнувши показника, нижчого, ніж 1884 р. і надалі не перевищував 500–550 випадків на рік. Пояснюється це новими війнами Російської імперії з Японією, милітаризацією і піднесенням зацікавленості до статусу державних службовців [17–22; 24–33].

Характер злочинів у цій групі можна визначити так: військові майже не вчиняли злочинів, а з тих, що траплялися, переважали тяжкі вбивства, сильні побої, бродяжництво, порушення правил моралі й порядку, крадіжки, грабежі; у «інших» станів зафіксовані здебільшого посадові злочини, хабарництво, лихварство, майнові порушення, у поодиноких випадках – вбивство і нанесення тяжких тілесних ушкоджень.

Загалом на першу групу (дворян та купців) у Таврійській губернії припадало 2,4 % всіх злочинів, на другу групу (міщан та селян) – 80,5 %, а на третю (військових та інші стани) – 10,3 %, а ще 6,7 % – незареєстровані, загублені та неординарні справи.

Віковий аналіз злочинності Таврійської губернії другої половини XIX ст. показав, що найбільша кількість цинічних і агресивних злочинів у Таврійській губернії XIX ст. здійснювали особи у віці від 21 до 41 років – понад 350 злочинів у рік. Для прикладу, для віку 17–21 років зареєстровано лише 75–80 злочинів у рік. Така ситуація пояснюється тим, що саме у 21–30 років визначалася вся подальша доля людини, а ті, хто не мав змоги знайти собі достатнє джерело доходів, часто ставали на лихий шлях життя [17–22; 24–33].

Унаслідок аналізу *національного складу* злочинців протягом 1865–1903 рр., ми дійшли висновку, що найагресивнішими в Таврійській губернії були представники української та російської національності, які скоювали понад 70 % всіх злочинів, а решту 30 % вчиняли татари, євреї, турки і цигани, греки, вірмени і німці та інші. Ці підрахунки зроблені на основі даних арештантських аркушів Євпаторійського тюремного замку (1865, 1876, 1903 рр.), в яких вказувалася національність злочинця [13, оп. 1, спр. 1, 2, 11].

При цьому слід зауважити, що карна статистика є унікальним джерельним комплексом, який дає уявлення про етнічний склад, оскільки у більшості державних документів та статистичних звітів Таврійської губернії національність не вказувалася. Ситуація ускладнювалася тим, що більшість чиновників того часу не

розрізняли поняття «національність» та «віросповідання»: часто в арештантських документах значилося просто «магометанин» замість назви нації (татарин, турок, іранець, араб тощо). Подібна проблема була і з поняттями «руський», «украинець», «малоросс», які зазвичай записували з неухважності або й через неосвіченість таврійських чиновників.

Аналіз *статевого складу* злочинності Таврійської губернії кінця XIX ст. показав, що за даними мирових судів легкі та середньої тяжкості злочини переважно скоювали чоловіки – 87 % злочинів (25 322 випадків у 1904 р.), відповідно жінки були менш криміногенними – тільки 13 % (3095 випадків на 1904 р.). Дані окружних судів із тяжких злочинів засвідчують ще ганебнішу картину не на користь чоловіків – співвідношення було 92 % на 8 % відповідно (431 і 31 випадок у 1904 р.). Такі пропорції у Таврійській губернії зберігалися протягом усієї останньої чверті XIX ст. (1884–1904 рр.) [17–22; 24–33].

Жіноча злочинність при малій питомій вазі в загальній масі кримінальних випадків, як засвідчує аналіз складу видів правопорушень, вирізнялася найбільш небезпечною формою – вбивствами, скоєннями тяжких каліцтв і нанесеннями тілесних ушкоджень, а також крадіжками і шахрайством. Зауважимо, що жіночі злочини були більш жорстокі, цинічні, часто холоднокровно обдумані. Неабиякий відсоток кримінальних випадків спричинені особово-сімейними мотивами (помста, підозри на зраду у шлюбі, розчарування в чоловікові, самозахист тощо).

Аналіз *динаміки злочинності* Таврійської губернії протягом 1884–1904 рр. показав, що зміни визначалися соціальними та економічними чинниками по всій Російській імперії. Варто виділити найбільш істотні фактори, що впливали на динаміку кримінального середовища Таврійської губернії в 1884–1904 рр.

По-перше, це були голодні 1885–1886 рр. та 1891–1893 рр., які збільшили темпи зростання злочинності у 2,81 рази порівняно з рівнем 1884 р.: відповідно у 1885–1886 рр. кількість злочинів зросла з 5 345 до 9 922 злочинів, а у 1891–1893 – до 12 738 злочинів. Протекціоністська політика С. Ю. Вітте стрімкого підвищення непрямих податків у 1893–1895 рр. спричинила нарощування темпів злочинності на 69 %, тобто загальні показники скоєних правопорушень сягнули величини 21 529 інцидентів у 1895 р. Наслідки грошової реформи у 1896–1897 рр., російсько-японська війна та зубожіння населення відгукнулися підвищенням темпів зростання кількості злочинів на 90 %, коли було зафіксовано максимальні показники по Таврійській губернії за все XIX ст. – 28 417 випадків. При цьому слід зазначити, що легкі та середні правопорушення стрімко зростали, а тяжкі злочини, навпаки, знижувалися [17–22; 24–33].

Таким чином, дослідження структури злочинного середовища Таврійської губернії XIX ст. за різними соціальними ознаками дозволяє дійти таких **висновків**:

1. У таврійських містах та селах на злочинний шлях найчастіше ставали представники селянства або міщанства переважно у віці від 21 до 30 років російської, української або татарської національності. Здебільшого (87–92 %) лихою справою зловживали чоловіки, ніж жінки (8–13 %). Судячи з динаміки рівня злочинності Таврійської губернії другої половини XIX ст., мотивація в основній масі випадків формувалася під впливом соціально-економічних факторів (голод, інфляція, зубожіння).

2. Злочинність у Таврійській губернії у другій половині XIX ст. мала суто локальний характер, оскільки жодних резонансних кримінальних подій у таврійських містах та селах не відбувалося, а більша частина карних справ проходила по мирових, та зрідка, по окружних судах.

3. У Таврійській губернії XIX ст. практично не зареєстрована діяльність великих кримінальних структур та організацій, як, наприклад, в Одесі кінця XIX – початку XX ст.

4. Така кримінальна ситуація пояснюється відсутністю великих промислових центрів та порівняно повільним темпом життя Таврійського краю цього періоду. Криму у ті часи бракувало значних морських портів рівня Одеського. Більшість портів, наприклад у Євпаторії, Бердянську, тим більше у Ялті, перебували у край занедбаному стані та потребували великих державних коштів на ремонт, а тому не виконували своєї основної ролі: через них не курсували тони товарів і продуктів, а отже і не утворювалося підґрунтя для поживи шляхом контрабанди і бандитизму. Як виняток можна назвати Севастопольський порт. Але це був не стільки торговий, скільки військовий порт, а тому пильно контролювався військовими та поліцейськими органами і Севастопольським градоначальством, що не створювало сприятливого середовища для розвитку криміналітету.

5. Кримінальне життя окремих таврійських міст у XIX ст. мало «сезонний» характер, що почали помічати з 1880-х рр. Переважно, це були міста, до яких прибували на лікування «на грязі» сакського та євпаторійського лиманів. Цей термін не слід сприймати буквально, він означав виїзд на відпочинок узагалі, тому що терміна «курорт» у сучасному розумінні довгий час зовсім не існувало. Найбільш привабливими містами відпочинку була Євпаторія, Саки, Ялта, Алушка тощо. Поширеними правопорушеннями у таких містах були, насамперед, бійки та нанесення каліцтв різних рівнів тяжкості, вуличні дебоші п'яниць, порушення суспільного ладу, образи дамської честі, громадян у суспільних місцях, а також чиновників і працівників правопорядку при виконанні службових обов'язків, псування державного та міського майна (вуличних ліхтарів, поломка стоянок для візництва, забруднювання вулиць тощо).

6. У цілому, характеризуючи злочинність Таврійського краю другої половини XIX ст. за статистичними даними і динамікою злочинності, можна визначити її не стільки як насильницьку, скільки як таку, що мала корисливі мотиви, оскільки в цей час основними правопорушеннями були крадіжки худоби та нанесення тяжких тілесних ушкоджень.

Бібліографічні посилання

1. **Ветров А. В.** От губернского суда – до наркомата юстиции / А. В. Ветров // Крымские известия. – 2003. – № 110. – С. 1.
2. **Викторов А. М.** Судебная реформа 1864 г. в Таврической губернии / А. М. Викторов // Весы Фемиды. – 1997. – № 6. – С. 39–41.
3. **Гарчев П. И.** История органов внутренних дел Украины и зарубежных стран / П. И. Гарчев. – Симферополь, 1999.
4. **Гуров А. И.** Профессиональная преступность: прошлое и современность / А. И. Гуров. – М., 1990.
5. Державний архів Автономної республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф.13: Таврійський губернський прокурор. 1787–1899 рр. – (47 434 од. зб.).
6. ДААРК. – Ф. 14: Таврійська палата цивільного суду. 1819–1869. – (35 245 од. зб.).
7. ДААРК. – Ф. 15: Таврійська палата кримінального суду. 1819–1869. – (56 789 од. зб.).
8. ДААРК. – Ф. 16: Таврійська палата цивільного і кримінального суду. 1815–1869. – (34 687 од. зб.).
9. ДААРК. – Ф. 18: Євпаторійський земський (повітовий) суд. 1819–1869. – (8 од. зб.).
10. ДААРК. – Ф. 26: Канцелярія Таврійського губернатора. 1803–1917. – (36 262 од. зб.).
11. ДААРК. – Ф. 27: Таврійське губернське правління. 1792–1920. – (44 993 од. зб.).
12. ДААРК. – Ф. 551: Євпаторійський тюремний замок. 1866–1915. – (13 од. зб.).
13. ДААРК. – Ф. 581: Мировий суддя 3-ї дільниці Євпаторійського судово-мирового округу. 1863–1875, 1920. – (30 од. зб.).
14. ДААРК. – Ф. 722: Мировий суддя 2-ї дільниці Євпаторійського судово-мирового округу. 1869–1892. – (47 од. зб.).

15. Колонтаев К. В. История уголовной полиции в дореволюционной России / К. В. Колонтаев. – Севастополь, 2003.
16. Королёв В. И. Общая полиция Крыма и северной Таврии во второй половине XIX – начале XX вв. (кадровый состав и условия службы) / В. И. Королёв // Ист. наследие Крыма. – 2004. – № 3. – С. 78–86; № 4. – С. 34–56.
17. Обзор о состоянии Таврической губернии за 1897 год. – Симферополь, 1898.
18. Там же, за 1899 год. – Симферополь, 1900.
19. Там же, за 1900 год. – Симферополь, 1901.
20. Там же, за 1902 год. – Симферополь, 1903.
21. Там же, за 1903 год. – Симферополь, 1904.
22. Там же, за 1904 год. – Симферополь, 1905.
23. Поляков И. И. Правовой статус мировой юстиции Таврической губернии по судебной реформе 1864 года / И. И. Поляков // Весы Фемиды. – 2000. – № 4. – С. 2–3.
24. Приложение к всеподданнейшему обзору о состоянии Таврической губернии за 1884 год. – Симферополь, 1885.
25. Там же, за 1885 год. – Симферополь, 1886.
26. Там же, за 1886 год. – Симферополь, 1887.
27. Там же, за 1887 год. – Симферополь, 1888.
28. Там же, за 1888 год. – Симферополь, 1889.
29. Там же, за 1890 год. – Симферополь, 1891.
30. Там же, за 1892 год. – Симферополь, 1893.
31. Там же, за 1893 год. – Симферополь, 1894.
32. Там же, за 1895 год. – Симферополь, 1896.
33. Там же, за 1896 год. – Симферополь, 1897.
34. Чалов А. История органов юстиции Крыма / А. Чалов // Юрид. вестн. – 2002. – № 3. – С. 3–5.

Надійшла до редколегії 14.02.2011

УДК 94(477)-058.232 «1881»

К. С. Грищенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ШТРИХ ДО ПОРТРЕТУ ПІДПРИЄМЦІВ НА ДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ ст.

На основі архівного матеріалу зроблено спробу розширити уявлення про особливості взаємовідносин керівництва фірми «Брати Яхненки і Смиренко» з її акціонерами на останньому етапі існування компанії.

Ключові слова: буржуазія, позов, акціонери, адміністрація, торговий дім.

На основе архивного материала сделана попытка расширить представления об особенностях взаимоотношений руководства фирмы «Братья Яхненко и Смиренко» с её акционерами на последнем этапе существования компании.

Ключевые слова: буржуазия, иск, акционеры, администрация, торговый дом.

Based on archival material was done an attempt to broaden understanding of the special features of the relationship the firm's managers «Brothers Yakhnenko and Simirenko» with it's shareholders at the last stage of existence of a company.

Key words: the bourgeoisie, the lawsuit, shareholders, administration, trading house.

Кожна історична епоха висуває на авансцену історії нових героїв. І це не обов'язково видатні діячі. Ними можуть бути й цілі соціальні, професійні гру-